

SELETUSKIRI

Eesti seisukohtadele nõukogu otsuse kohta, mis käsitleb läbirääkimisi disainilahenduste õiguse lepingu üle

Tööstusdisainilahendus (edaspidi ka disainilahendus) on toote või selle osa välimus, mis koosneb toote enese ja/või selle kaunistuste omadustest (jooned, piirjooned, värvid, kuju, faktuurid, materjal jne). Disainilahenduse kaitse eesmärk on anda ainuõigus toote või selle osa välimusele ent mitte monopoolseid õigusi toote kui sellise üle. Disainilahenduse kaudu edasi antav visuaalne atraktiivsus on üks peamisi tegureid, mis mõjutab tarbijaid eelistama üht toodet teisele. Hea tööstusdisain annab tootele konkurentsieelise ja soodustab innovatsiooni.

Alates 2005. aastast on Maailma Intellektuaalse Omandi Organisatsiooni (*World Intellectual Property Organisation*, WIPO) kaubamärkide, tööstusdisainilahenduste ja geograafiliste tähiste alase õiguse püsikomitee pidanud läbirääkimisi tööstusdisainilahenduste registreerimise reeglite rahvusvahelise ühtlustamise ja lihtsustamise üle. Komitee tuvastas 2009 teemad, milles liikmetel peaks olema sarnane seisukoht, ning koostas 2010. aastal disainilahendusi reguleerivaid õigusnorme ja menetlusi käsitleva lepingu esimese eelnõu. WIPO peaassamblee otsustas 07.2022 oma 63. istungjärgul kutsuda kokku diplomaatiline konverents, et sõlmida vastav rahvusvaheline kokkulepe. See toimub 11–22.11.2024 Saudi Araabia pealinnas Ar-Riyādis. Kuna kokkulepe on tihedalt seotud Euroopa Liidu (EL) normidega reguleeritud valdkonnaga (nn EL disainidirektiiv ja disainimäärus ning nende muutmise ettepanekud), antakse Euroopa Komisjonile mandaat lepingu läbirääkimisteks EL nimel.

Kavandatava kokkuleppe eesmärk on ühtlustada rahvusvaheliselt tööstusdisainilahenduste taotluste esitamise menetlust ja vorminõudeid. Näiteks käsitletakse selles taotluse esitamise eri etappe, taotluste avaldamist, uudsussoodustuse perioodi, tööstusdisainilahenduse kujutise esitamist ja kirjeldust. Leping puudutab valdavalt menetluslikke, mitte materiaalsoodustuse küsimusi (v.a uudsussoodustuse periood/*grace period*). Lepinguga muudetakse disainilahenduste rahvusvaheline registreerimine lihtsamaks ja prognoositavamaks, mis aitab edendada loomemajanduse ja tööstusdisainerite huve. Disaineritest ettevõtjad võidaksid ühtsetest reeglitest – nad saavad taotleda disainilahendusele kaitset eri riikides sarnaste menetluste, sarnaste vorminõuete alusel.

Euroopa Komisjonile läbirääkimisteks mandaadi andmine ning selle kaudu rahvusvahelise kokkuleppe sõlmimine võib mõjutada Euroopa Liidu ja selle kaudu ka Eesti õigust. **Nii Eesti kui ka Euroopa Liidu eesmärk on tagada rahvusvahelise kokkuleppe koostöös ELi õigusega ning liikmesriikidele sellest tulenevate kohustustega.**

Üldjoontes on kavandatava lepingu sätted kooskõlas kehtiva ja kavandatava ELi õigusega ning selle kaudu ka Eesti õigusega. Praegu ei ole näha, et lepinguga võetavate kohustustega kaasneksid täiendavad kulud riigieelarvesse. Lepinguga ühtlustatakse taotluse esitamise menetluslikke aspekte ja vorminõudeid taotlejate jaoks. Tagatakse menetluste lihtsus ning ühetaolisus eri riikides ning vähendatakse bürokraatiat.

1. Sissejuhatus

Justiitsministeerium esitab Vabariigi Valitsuse istungile seisukohad Euroopa Liidu nõukogu (edaspidi ka nõukogu) otsuse eelnõu kohta, millega antakse Euroopa Komisjonile (edaspidi ka Komisjon) mandaat pidada Euroopa Liidu nimel läbirääkimisi WIPO disainilahenduste õiguse lepingu üle.

Nõukogu otsuse eelnõuga (dokument nr 10873/24 „Soovitus: nõukogu otsus, millega antakse luba alustada läbirääkimisi disainilahenduste õiguse lepingu üle“) antakse Komisjonile volitus pidada kõnealuse kokkuleppega seotud läbirääkimisi. **Otsuse eelnõuga ei anta Komisjonile allkirjastamise mandaati, luba piirdub läbirääkimistesse asumisega ja nende pidamisega.** Euroopa Komisjon esitas kõnealuse otsuse eelnõu 06.06.2024 ja seda on arutatud EL Nõukogu intellektuaalse omandi töögrupis 10.06, 02.07 ja 19.07. Eesistuja planeerib esitada otsuse eelnõu ja läbirääkimisjuhised heakskiitmiseks Coreperi 18.09.2024 ning eeldatavalt konkurentsivõime nõukogusse (KVN) 26.09.2024. Otsuse vastuvõtmiseks EL nõukogus on vajalik kvalifitseeritud häälteenamus.

Otsuse eelnõu kohaselt toimuvad läbirääkimised selle lisas esitatud läbirääkimisjuhiste alusel, mida võib vastavalt läbirääkimiste arengule muuta ja edasi arendada. Praeguse hinnangu kohaselt kuuluvad disainilahenduste õiguse lepingu reguleerimisalas olevad küsimused liidu ainupädevusse – ELis on sama temaatika reguleeritud nn EL disainidirektiivis, disainimääruses kui ka mõlema muutmise ettepanekus. Läbirääkimistel konsulteeritakse ELi nõukogu intellektuaalomandi töögrupiga, mis on erikomiteeks ELTL artikli 218 lõike 4 tähenduses.

Eesti seisukohad on koostanud Patendiameti intellektuaalomandiõiguse osakonna juhataja Cady Kaisa Rivera (cadykaisa.rivera@epa.ee), sama osakonna õigusnõunik Kadri Kroodo (kadri.kroodo@epa.ee) ja Justiitsministeeriumi õiguspoliitika osakonna intellektuaalse omandi ja konkurentsivõime talituse nõunik Martin Jõgi (martin.jogi@just.ee). Valdonna eest vastutab Justiitsministeeriumi õiguspoliitika osakonna asekancler Heddi Lutterus (heddi.lutterus@just.ee).

2. Kavandatava WIPO lepingu õiguslik taust ja eesmärk ning põhielemendid

WIPO juurde on loodud kaubamärkide, tööstusdisainilahenduste ja geograafiliste tähistega alase õiguse püsikomitee (SCT), mis tegutseb foorumina, kus arutada kaubamärke, tööstusdisainilahendusi ja geograafilisi tähiseid reguleeriva õiguse järkjärgulise rahvusvahelise arengu käigus esilekerkivaid küsimusi. Esimesed ettepanekud disainilahenduste registreerimise rahvusvahelise ühtlustamise ja lihtsustamise kohta tehti SCT-le **2005. aastal**. Komitee tuvastas 2009. aastal need teemad, milles liikmetel peaks olema sarnane seisukoht, ning koostas 2010. aastal disainilahendusi reguleerivaid õigusnorme ja menetlusi käsitleva lepingu esimese eelnõu. WIPO peaassamblee otsustas 2022. aasta juulis kokku kutsuda diplomaatilise konverentsi hiljemalt 2024, et sõlmida disainilahenduste kaitset reguleerivate õigusnormide ühtlustamist käsitlev rahvusvaheline õigusakt.

Ka EL on ajalooliselt toetanud disainilahenduste reguleerimise ühtlustamist ja teinud

üleskutseid kutsuda kokku diplomaatiline konverents, kus võetaks vastu taoline leping, mis väljendaks kõigi WIPO liikmesriikide huve, nende arengutasemest olenemata.

Diplomaatiline konverents toimub 11–22.11.2024 Saudi Araabia pealinnas Ar-Riyādis. Eestit konverentsil esindava delegatsiooni liikmeid ei ole veel kinnitatud, tõenäoliselt kuuluvad sinna esindajad Justiitsministeeriumist ja Patendiametist.

Diplomaatilisel konverentsil peetavate läbirääkimiste aluseks on lepingu [eelnõu](#) (*basic proposal*; dokument nr DLT/DC/3) ning lepingule lisatud [eeskirjad](#) (*basic proposal for the regulations*; dokument nr DLT/DC/4). Kavandatava rahvusvahelise kokkuleppe eesmärk on ühtlustada rahvusvaheliselt tööstusdisainilahenduste kaitse taotluste esitamise menetlust ja vorminõudeid. **Leping sisaldab peamiselt menetlust reguleerivaid sätteid**, nagu taotluse esitamine, taotluse avaldamine, uudsussoodustuse periood, tööstusdisainilahenduse kujutise esitamine, suhtlus taotleja ja ameti vahel. **See ei puuduta materiaaloiguslikke küsimusi**, nagu tööstusdisainilahenduse määratlus, kaitse kehtivuse tingimused ja ulatus (v.a uudsussoodustuse periood (*grace period*)).

Ühtlustatud menetlusreeglid ja vorminõuded aitavad kaasa sellele, et ettevõtjad kõikjal maailmas saavad osaleda majandustegevuses võrdsetel alustel. **Tööstusdisainide registreerimise lihtsustamine globaalsel tasandil vähendaks bürokraatiat, soodustaks innovatsiooni ja edendaks loomemajandust.** Kavandatav leping aitab seega parandada tööstusdisainilahenduste süsteemi tõhusust, läbipaistvust, järjepidevust ja õiguskindlust, edendades rahvusvahelist kaubandust.

Üldpõhimõttena rõhutatakse planeeritava leppe artiklis 1bis, et **leping ei piira lepinguosaliste vabadust sätestada tööstusdisainilahenduste suhtes materiaaloiguslikke reegleid** ning et kokkuleppe ei piira lepinguosaliste kohustuste täitmist muude lepingute alusel (artikkel 1bis). Kavandatav leping kohaldub riiklikele või regionaalsetele tööstusdisainilahenduste taotlustele, mis esitatakse osalisriikide ametitesse (artikkel 2). Mõisteselgitused on esitatud artiklis 1.

Lepingu eelnõus sätestatakse tingimused, milliste andmete esitamise võib lepinguosalise amet teha kohustuslikuks tööstusdisainilahenduse taotluse esitamisel (artikkel 3). Amet võib nõuda kas kõiki sättes nimetatud andmeid või üksnes osa neist, kuid mitte täiendavaid, sättes nimetatud andmeid (artikli 3 lõige 2). Sama loogikat järgitakse lepingus läbivalt, nii tuuakse näiteks ametite ja taotleja vahel toimuva suhtluse (artiklis 10) ja esitatavate menetluslike taotluste (disainilahenduse registreeringu pikendamise taotlus artiklis 11) puhul esile kõige olulisemad andmed, mida taotlejalt võib küsida, jättes osalisriikidele paindlikkuse valida, millised loetelus toodud andmetest/nõuetest on nende menetluses kohustuslikud. Üksnes põhiteabe nõudmine peaks tagama menetluste lihtsuse ja ühetaolisuse eri riikides ja bürokraatia vähendamise.

Muu hulgas on eelnõu artiklis 3 (ix) alternatiivina A esitatud võimalus nõuda taotluses ka andmeid põlisteadmiste, kultuuriliste väljendusviiside ja bioloogiliste/geneetiliste ressursside kohta, mida disainilahenduses kasutatakse või millel see põhineb. Nimetatud nõude vajalikkuse osas on riigid eriarvamusel, mistõttu sõltub selle lisamine lepingu lõppversiooni läbirääkimiste

tulemustest.¹ Sättega on seotud ka artikkel 9*quinquies*, mis sätestab erisused põlisteadmisi ja kultuurilisi väljendusviise sisaldavate disainilahenduste avaldamisele – nimelt tuleks sellise disainilahenduse avalikku registrisse kandmiseks küsida eelnevat nõusolekut kohalikest inimestelt ja/või kogukonnalt, kellelt need teadmised pärinevad.

Artiklis 4 reguleeritakse taotleja esindajale seatavaid tingimusi ning esindaja toimingute õiguslikku tähendust. Sätestatakse, et kui taotlejal pole riigis, kus ta taotlust esitada soovib, eluga tegevuskohta, võib amet nõuda esindaja olemasolu, v. a taotluse esitamise kuupäeva saamise eesmärgil taotluse esitamiseks (seda võib teha ka taotleja ise). Esindaja määramise täpsemad tingimused võib määrata kindlaks lepingu osaks olevates eeskirjades.

Artiklis 5 sätestatakse nõuded taotlusele, mida ametid peavad aktsepteerima taotluse esitamise kuupäeva määramiseks. Säte on paindlik, lubades kuupäeva määrata ka juhul, kui täidetud on vaid mõni, mitte kõik tingimused. Juhul, kui osalisriigi seadusandlus näeb ette täiendavaid tingimusi, mis on omakorda sama artikli punktis a määratletud, tuleb sellest WIPOt teavitada.

Reeglid seoses uudsussoodustuse perioodiga on sätestatud artiklis 6. Uudsuse nõuet ei ole rikutud disainilahenduse avalikustamisel kuni 6 või 12 kuud enne taotluse esitamist, kui on täidetud teatavad nõuded.² Artiklist 6 on eelnõus esitatud mitu alternatiivi ning lõplik tekst selgub läbirääkimiste käigus. Tegemist on ka ainsa sättega, millel on puutumus materiaaõigusega. Tööstusdisainilahenduse uudsussoodustust on reguleeritud ka EL disainidirektiivi artiklis 6, kus vastavaks perioodiks on 12 kuud (direktiivi muutmise ettepanekus jääb ettenähtavalt samaks). 12-kuulist perioodi on EL liikmesriigid läbirääkimiste eel ka toetanud.

Artikliga 7 antakse osalisriigile võimalus sätestada nõue, et taotlus tuleb esitada disainilahenduse autori nimel või nõusolekul. Artiklis 8 reguleeritakse olukorda, kui taotlus sisaldab rohkem kui üht disainilahendust ning taotluses on puudused. Artikkel 9 sätestab nõuded seoses taotlusega lükata edasi disainilahenduse avalikustamist. Artiklis 9bis nähakse ette tööstusdisainilahenduse kaitse tähtaeg, mis peaks olema vähemalt 15 aastat alates taotluse esimisest või disainilahenduse registreerimisest.

Eelnõus on lahtisena sätestatud alternatiivid seoses sellega, kas kehtestada riikidele nõue pakkuda süsteemi taotluste elektrooniliseks esitamiseks, samuti veebiandmebaasi registreeritud disainilahenduste kuvamiseks (artiklid 9ter ja 9quater). Reguleeritakse ka suhtlust ameti ja taotleja vahel (artikkel 10), sh keelenõudeid, ning nõudeid kaitse pikendamise taotluses sisalduvatele andmetele ja lõivu tasumisele (artikkel 11). Artiklites 12 ja 13 reguleeritakse toimingutest antud tähtaegade pikendamist ja ennistamist ning artiklis 14 prioriteedinõude

¹ Kuigi on tegemist vabatahtliku nõudega, võib selline rahvusvahelisse leppesse kirjutatud võimalus ka antud kujul häirida disainilahenduste kaitse saamist jurisdiktsioonides, kus riigid on siiski otsustanud seda rakendada.

² Üldreeglina tuleks tööstusdisainilahenduse taotlus esitada enne selle avalikustamist, vastupidisel juhul ei ole tagatud selle uudsus. Teatud jurisdiktsioonides (sh ka ELis) kehtib aga uudsussoodustusperioodid. Taolisel juhul võib disainilahendusele õiguskaitset taotleda ka juhul kui avalikustamisest ei ole möödas enam kui nõutud ajaperiood. Ehk kui disainilahendus on tehtud avalikkusele kättesaadavaks ent sellele taotletakse õiguskaitset nõutud ajaraami jooksul (artikli 6 näitel 6 või 12 kuu jooksul, ELis hetkel 12 kuud) pärast selle avalikustamist, on sellele siiski võimalik edukalt õiguskaitset taotleda. Kui õiguskaitset taotletakse hiljem kui nõutud 6 või 12 kuu jooksul, ei ole seda võimalik aga registreerida.

parandamist ja täiendamist ning taastamist. Artiklis 14bis on kajastatud osa riikide ettepanek sätestada nõue pakkuda prioriteedidokumentide elektroonilise vahetamise võimalust.

Eelnõu artiklites 15–18 reguleeritakse disainilahenduste litsentside ja pantide registrisse kandmist, vastavatele taotlustele esitatavaid nõudeid ja seda, milliseid andmeid kohustuslikus korras nõuda ei ole lubatud (artikli 15 lõige 4). Sätestatakse tingimused ka registreeritud litsentsi või pandi muutmisele ja kustutamisele (artikkel 16) ning rõhutatakse, et litsentsi mitteregistreerimine ei mõjuta litsentsi objektiks oleva disainilahenduse registreeringu kehtivust (artikkel 17).

Artiklis 19 käsitletakse omaniku muutmise tööstusdisainiregistrisse kandmise tingimusi ning artiklis 20 nimede ja aadresside muutmist registris. Artiklis 21 reguleeritakse registrikandes sisalduvate vigade parandamist. Võimaliku tehnilise toe pakkumist arenguriikidele WIPO poolt käsitletakse artiklis 22.

Eelnõu osaks on ka eeskirjad, mille olemus on avatud eelnõu artiklis 23. Selle järgi kehtestatakse eeskirjades täpsemad reeglid juhtudel, kui see on lepingus sõnaselgelt sätestatud. Eeskirjad võivad reguleerida lepingu rakendamiseks vajalikke üksikasju ning administratiivse iseloomuga nõudeid, küsimusi ja protseduure.

Haldus- ja lõppsätetega nähakse ette raamistik lepingu haldamiseks. Muu hulgas on kavas luua assamblee, kus on esindatud kõik lepinguosalisel ja kus tegeletakse muude ülesannete hulgas kõigi lepingu haldamise ja arendamise küsimustega (artikkel 24). Lepinguga seotud haldusülesandeid hakkab täitma WIPO rahvusvaheline büroo (artikkel 25). Lepingut saab muuta üksnes diplomaatilisel konverentsil (artikkel 26). Artiklis 27 on sätestatud, kes saab lepinguga liituda. Artiklis 28 reguleeritakse lepingu jõustumise aega (sõnastatud praegu lahtisena). Täielikult lahtiseks on jäetud ka lepingu suhtes tehtavate reservatsioonide säte (artikkel 29). Lisaks sisaldab eelnõu sätteid disainilahenduste õiguse lepingu denonsseerimise (artikkel 30) ning keelte, allkirjastamise ja hoiulevõtja kohta (artiklid 31–32).

3. EL nõukogu otsuse eelnõu sisu ja võrdlev analüüs

Nõukogu otsuse eesmärk on anda Euroopa Komisjonile **mandaat läbirääkimiste alustamiseks ELi nimel** disainilahenduste õiguse lepingu üle.

Nõukogu otsuse eelnõule lisatud seletuskirjas hindab Euroopa Komisjon, et disainilahenduste õiguse lepinguga reguleeritud küsimused kuuluvad liidu ainupädevusse Euroopa Liidu toimimise lepingu artikli 3 lõigete 1 ja 2 alusel. Disainilahenduste kohta on olemas kaks kehtivat ELi õigusakti ja kaks seadusandlikku ettepanekut mõlema muutmiseks (viimased puudutavad lõpusirgel olevat EL disainireformi):

1) **direktiiv 98/71/EÜ disainilahenduste õiguskaitse kohta;**

2) disainilahenduste õiguskaitse direktiivi ettepanek 2022/0392 (COD), mille komisjon on vastu võtnud 28.11.2022 ning mis tuleb Euroopa parlamendil ja nõukogul 2024. aasta lõpuks seadusandliku tavamenetluse teel vastu võtta (*uus direktiiv*);

3) nõukogu **määrus** (EÜ) nr 6/2002 **ühenduse disainilahenduse kohta**;

4) määruse ettepanek, millega muudetakse nõukogu määrust (EÜ) nr 6/2002 ühenduse disainilahenduse kohta ja tunnistatakse kehtetuks komisjoni määrus (EÜ) nr 2246/2002 (*uus määrus*).

Disainilahenduste õiguse lepingut kohaldatakse kõigi tööstusdisainilahenduste suhtes, mida saab lepinguosalise õiguse alusel registreerida (kavandatava lepingu artikkel 2). See sisaldab sätteid, millega reguleeritakse disainilahendusele kaitse taotlemise ja registreerimise korda. Direktiiviga 98/71/EÜ on ühtlustatud ELi liikmesriikide disainilahenduste kaitset käsitleva materiaalsoiguse teatavaid aspekte. Direktiivi artiklis 6 on ette nähtud uudsussoodustuse periood varem avalikustatud disainilahendustele õiguskaitse saamiseks – sama küsimust reguleerib ka disainilahenduste kaitse lepingu artikkel 6. Uue direktiivi eesmärk on ühtlustada disainilahendusi reguleerivaid õigusnorme mitte ainult materiaalsoiguslikust seisukohast, vaid ka menetluste ja registreerimisprotsesside teatavate aspektide suhtes. See sisaldab uusi sätteid, mis käsitlevad taotlusele esitatavaid nõudeid (artikkel 25), disainilahenduse kujutist (artikkel 26), taotluse esitamise kuupäeva (artikkel 28) ja avaldamise edasilükkamist. Kõiki neid küsimusi reguleeritakse ka disainilahenduste õiguse lepingus.

Disainilahenduste määrusega (EÜ) nr 6/2002 loodi kogu ELi hõlmav süsteem, mis võimaldab saada ühenduse disainilahendusele ühtse kaitse. Disainilahenduste õiguse lepingu kõik sätted vastavad disainilahenduste määruse asjaomastele sätetele. See tähendab, et kohustused, mille EL võtab disainilahenduste õiguse lepingu sõlmimisel, kuuluvad valdkonda, mis on juba ELi õigusega hõlmatud. Uue määruse eesmärk on ajakohastada ja parandada kehtivaid sätteid ning parandada ELi disainilahenduste kaitse kättesaadavust, tõhusust ja taskukohasust.

Euroopa Liidu Toimimise Leping (ELTL) art 218 sätestab rahvusvaheliste lepingute läbirääkimise korra ELis. ELi nõukogu otsustab läbirääkimiste alustamise üle, annab läbirääkimisjuhised ning volitab välislepingu allkirjastamist ja vastuvõtmist. ELTL art 218 lõike 3 kohaselt peab Euroopa Komisjon esitama nõukogule soovitusel läbirääkimiste alustamiseks ning läbirääkija määramiseks, mida käesoleva otsuse eelnõuga tehakse. ELTL artikli 218 lõike 4 kohaselt võib nõukogu anda läbirääkijale juhised läbirääkimistel osalemiseks, need moodustavad mandaadi osa. ELTL artikkel 114 annab ELi seadusandjale volitused võtta meetmeid, mis on kavandatud siseriiklike eeskirjade ühtlustamiseks ja siseturu regulatiivse killustumise vältimiseks, tingimusel et need meetmed on taotletavate eesmärkidega proportsionaalsed.

Nõukogu otsuse eelnõu (06.06.2024 dokument nr COM(2024) 232) koosneb põhjenduspunktidest ja kahest artiklist. Artikli 1 kohaselt antakse komisjonile luba alustada WIPO raames liidu nimel läbirääkimisi disainilahenduste kaitset reguleerivate õigusnormide ühtlustamist käsitleva lepingu üle, konsulteerides intellektuaalomandi töörühmaga (erikomitee). Artikli 2 kohaselt on otsuse lisas läbirääkimisjuhised.

Läbirääkimisjuhiste kohaselt tuleb silmas pidada, et leping oleks kooskõlas EL tööstusdisainilahenduse õigusaktidega. Samuti, et lepingus ei sätestataks sõnaselget nõuet avalikustada disainides kasutatud või neisse lisatud põlisteadmiste või bioloogiliste ja geneetiliste ressursside päritolu ja allikat. Tuleks ka tagada, et kui lepingu tekst viitab EL

ainupädevuse valdkonnale, saaks EL kasutada assambleel kõigi liikmesriikide hääli.

Juhiste kohaselt peaks komisjon andma nõukogule ja Euroopa Parlamendile korrapäraselt aru läbirääkimiste edenemisest ja ka läbirääkimiste käigus ettetulevatest probleemidest. Läbirääkimisjuhiseid võidakse kohandada vastavalt läbirääkimiste käigus tehtud edusammudele.

Praeguse mandaadi alusel pole võimalik kavandatava lepingu allkirjastamine ehk kohustuste võtmine osalisriigile ei Eesti ega ELi poolt institutsioonina. Seega ei ole tegemist lepingu sõlmimisega välissuhtlemisseaduse § 19 mõistes.

Kui lepingu lõplik tekst on ELi ainupädevuses, saab **allkirjastamise otsuse teha EL kui institutsioon ent selleks on vajalik saada ja liikmesriikidega läbi rääkida uus mandaat ELi nõukogus.** ELi liikmesriigid sel juhul eraldiseisvalt WIPO lepingut allkirjastada ei saa ning lepinguga võetud kohustuse ülevõtmine/rakendamine toimub tavapärasel ELi otsustusprotsessis lepingu rakendamiseks mõeldud ELi õiguse menetlemisel (direktiiv, määrus) ja selle ülevõtmisel Eesti õigusesse.

4. Otsuse eelnõu vastavus subsidiaarsuse ja proportsionaalsuse põhimõttele

Nõukogu otsuse õiguslikuks aluseks on Euroopa Liidu toimimise lepingu artikli 218 lõiked 3 ja 4. Otsuse eelnõu vastab subsidiaarsuse põhimõttele, sest tulenevalt ELTLi artikli 218 lõigetest 3 ja 4 on ELi ühiseid reegleid puudutavates küsimustes pädevus Euroopa Liidul ning seega on vaja anda mandaat läbirääkimisteks Euroopa Komisjonile. Tulenevalt otsuse reguleerimisesemest ei ole sama eesmärgi saavutamine ELi liikmesriikidel iseseisvalt võimalik, kuivõrd mandaadi andmiseks on ELTLi kohaselt pädev ELi nõukogu.

Otsuse eelnõu vastab ka proportsionaalsuse põhimõttele. **Eelnõuga antakse mandaat läbirääkimisteks valdkonnas, mis on reguleeritud ELi õigusega. Nii Eesti kui ka EL toetavad kavandatava lepingu eesmärke ühtlustada rahvusvaheliselt tööstusdisainilahenduste kaitse taotluste esitamise menetlust ja vorminõudeid ning muuta selle kaudu disainilahenduste süsteem õiguskindlamaks ja järjepidevamaks.**

Disainilahenduste rahvusvahelise registreerimise lihtsamaks ja prognoositavamaks muutmine ning bürokraatia vähendamine aitab edendada loomemajanduse ja tööstusdisainerite huve ning julgustada neid oma disainilahendusi rahvusvaheliselt kaitsma. Nende eesmärkide saavutamiseks võetavad meetmed on proportsionaalsed. Kavandatavad sätted reguleerivad eelkõige menetluslikke küsimusi, need on piisavalt paindlikud ning puuduvad märkimisväärsed vastuolud lepingu ja ELi õiguse vahel.

5. Otsuse majanduslikud, sotsiaalsed ja õiguslikud mõjud

Kavandatava kokkuleppe eesmärk on ühtlustada rahvusvaheliselt tööstusdisainilahenduste taotluste esitamise menetlust ja vorminõuded. Leping puudutab valdavalt menetluslikke, mitte

materiaalõiguslikke küsimusi. Kuivõrd leping on suures osas juba kooskõlas Eesti ja EL vastavasisulise õigusega, ei ole sellel ettenähtavaid suuri majanduslikke, sotsiaalseid või õiguslikke mõjusid.

Lepinguga muudetakse disainilahenduste rahvusvaheline registreerimine lihtsamaks ja prognoositavamaks ning vähendatakse bürokraatiat. See aitab edendada loomemajanduse ja tööstusdisainerite huve. Ka Eesti disaineritest ettevõtjad võidaksid ühtsetest taotluste esitamise menetlusreeglitest ja vorminõuetest, kui nad saavad taotleda oma tööstusdisainilahendustele kaitset eri riikides sarnaste menetluste ja ühtsete vorminõuete alusel. Leping omab seega ettenähtavalt positiivset mõju kaubandusele ja loomemajandusele.

Kuivõrd tegeletakse menetlus- ja vorminõuete ühtlustamisega rahvusvahelisel tasandil ning valdkond on juba varasemalt ELis harmoneeritud, ei too leping Eesti avalikule sektorile kaasa ettenähtavaid märkimisväärsed kulusid (sh Patendiameti andmetel ka vajadust palgata täiendavaid tööstusdisainilahenduste eksperte).

6. Eesti seisukohad ja nende põhjendused

1.1 Eesti toetab Euroopa Liidu Nõukogu otsuse eelnõu eesmärki anda Euroopa Komisjonile luba läbirääkimistel osalemiseks, kuna need võivad mõjutada Euroopa Liidu ühiseid õigusnorme.

1.2 Eesti toetab disainilahenduste õiguse lepingu eesmärke, milleks on ühtlustada tööstusdisainilahenduste kaitse taotluste esitamise menetlus- ja vorminõudeid, et muuta tööstusdisainilahenduste süsteem õiguskindlamaks ja järjepidevamaks ning hõlbustada taotluste esitamist rahvusvaheliselt.

1.3. Eesti toetab nõukogu otsuse eelnõu juurde lisatud läbirääkimisjuhiseid, mille eesmärk on tagada disainilahenduse õiguse lepingu kooskõla Euroopa Liidu asjakohaste tööstusdisainilahendusi käsitlevate õigusaktidega ning kindlustada Euroopa Liidule õigus kasutada osaliste assambleel kõigi tema liikmesriikide hääli.

Eesti toetab nõukogu otsuse eelnõu ja selle lisaks olevaid läbirääkimisjuhiseid. Eesti nõustub komisjoni volitamisega pidama ELi nimel läbirääkimisi, kuivõrd kavandatava lepinguga reguleeritavad küsimused on tihedalt seotud ELi õigusega (kehtiv disainidirektiiv ja määrus kui ka nende käimasolev kaasajastamise reform).

Tuleb arvestada, et kuna rahvusvahelise kokkuleppe tekst on alles tööversioon ning WIPO liikmesriikidel on selles osas erinevad huvid, mida asutakse kaitsma diplomaatilisel konverentsil (11–22.11.2024, Ar-Riyāḍ), peab olema valmis paindlikkuseks ning vajaduseks läbirääkimisjuhiseid jooksvalt muuta.

Nii Eesti kui ka Euroopa Liidu eesmärk on tagada läbirääkimistel rahvusvahelise kokkuleppe kooskõla ELi õigusega ning liikmesriikidele sellest tulenevate kohustustega. (EL on ajalooliselt disainilahenduste reguleerimise ühtlustamist toetanud ning teinud üleskutseid diplomaatilise konverentsi kokkukutsumiseks.) Eestis leidub tööstusdisainilahendusi puudutav regulatsioon

tööstusdisaini kaitse seaduses ning tööstusdisainilahenduse määruses, millega on üle võetud ka eespool viidatud ELi õigus. Suuremas osas on kavandatava lepingu eelnõu tekst paindlik ning kooskõlas Eestis juba kehtivate tööstusdisaini taotluse menetlemise reeglitega kui ka vastava EL õigusega.

Eesti pooldab läbirääkimisjuhistes sätestatud, mille kohaselt tuleb läbirääkimiste käigus püüda tagada, et disainilahenduste lepingus ei sätestataks sõnaselgeid nõudeid seoses põlisteadmiste ja kultuuriliste väljendusviiside avalikustamisega taotluses. Täpsemalt on lepingu artiklis 3 nimetatud andmed, mille esitamist võib registreeriv amet taotlejalt nõuda. Artikli 3(ix) alternatiivi A all on sätestatud osalisriigile võimalus kehtestada nõue, et taotluses tuleb avaldada andmeid põlisteadmiste, kultuuriliste väljendusviiside ja bioloogiliste/geneetiliste ressursside kohta, kui disainilahenduses on neid kasutatud. Nimetatud sättega on seotud ka artikkel 9*quinquies*, mis sätestab erisused põlisteadmisi ja kultuurilisi väljendusviise sisaldavate disainilahenduste avaldamisel. Selliseid nõudeid kehtiv tööstusdisaini kaitse seadus ega ELi disainiõigus ette ei näe. Sama kinnitab ka nõukogu otsuse eelnõu seletuskiri, kus kinnitatakse, et sõnaselged nõuded võivad häirida disainilahenduse kaitse saamist jurisdiktsioonides, kus otsustatakse neid rakendada. Taoliste meetmete ainueesmärk peaks olema läbipaistvuse tagamine. Nendega ei peaks kaasnema sanktsioone ega õiguskaitsevahendeid, mis mõjutaksid tööstusdisainilahenduse taotlust või tööstusdisainilahendusest tulenevaid õigusi.

Eesti pooldab ka läbirääkimisjuhiste p-s 3 sätestatud, mille kohaselt tuleb püüda tagada, et kui disainilahenduste õiguse lõplik tekst viitab ELi ainupädevusse kuuluvale valdkonnale, saaks Euroopa Liit osalisriikide assambleel kasutada kõigi tema liikmesriikide hääli, et poleks takistatud ainupädevuse teostamine. Samas, vastavasisuliste tekstiliste muudatuste läbirääkimisel ei tohiks ületada teisi EL punaseid jooni või kasutada neid vahetuskaubana. Samuti tuleb meeles pidada 24.07.2024 Coreper järeldusi, kus kutsuti Komisjoni üles lubama liikmesriikidel leppega ühineda EL kõrval, kui EL-le 27t häält tagavaid tekstilisi muudatusi ei ole praktilistel põhjustel võimalik leppesse inkorporeerida.

7. Kooskõlastamine

Eesti seisukohad kooskõlastatakse teiste ministeeriumidega ELi koordinatsioonikogus 11.09.2024. Samuti on 03.07.2024 Justiitsministeerium saatnud e-kirjaga WIPO kavandatava lepingu kohta teavitusi eri asutustele ja organisatsioonidele, paludes soovi korral esitada oma märkused hiljemalt 26.08.2024. Info edastati Patendiametile, Patendivolinike Kojale, Eesti Advokatuuri intellektuaalse omandi ja IT-õiguse komisjonile, Juristide Liidule, Tartu Ülikoolile, Tallinna Tehnikaülikoolile, Eesti Kunstiakadeemiale, Tallinna Tehnikakõrgkoolile, Eesti Kaubandus- ja Tööstuskojale, Eesti Väike- ja Keskmiste Ettevõtjate Assotsiatsioonile, Eesti Kaupmeeste Liidule, Ettevõtluse Arendamise Sihtasutusele, Startup Estoniale, Eesti Disainerite Liidule, Eesti Disainikeskusele, Eesti Plastitööstuse Liidule, Eesti Trüki- ja Pakenditööstuse Liidule, Eesti Masinatööstuse Liidule, Eesti Puitmajaliidule, Eesti Mööblitootjale Liidule, Eesti Ehitusmaterjalide Tootjale Liidule, Eesti Rõiva- ja Tekstiililiidule, Eesti Rahvakunsti ja Käsitöö Liidule, Eesti Toiduliidule ja Eesti Suveniiride Müüjate Tootjate Liidule.

Arvamuse esitas Patendiamet, kes pooldas lepingu sõlmimist teatud tehniliste osundustega.

Arvamuse esitas ka Majandus- ja Kommunikatsiooniministeerium, kes nõustus samuti vajadusega ühtlustada valdkonda rahvusvahelisel tasandil, kuivõrd hetkel on siin valdkonnas riikide praktikad ja nõuded erinevad.